

Vergaderjaar 1993–1994 Nr. 362

23 713 (R 1502)

Verdrag inzake biologische diversiteit, met bijlagen; Rio de Janeiro, 5 juni 1992

Nr. 1

BRIEF VAN DE MINISTER VAN BUITENLANDSE ZAKEN

Aan de Voorzitters van de Eerste en van de Tweede Kamer der
Staten-Generaal

's-Gravenhage, 27 april 1994

Ter griffie van de Eerste en van de Tweede
Kamer der Staten-Generaal ontvangen op 9
mei 1994.

De wens dat deze overeenkomst aan de
uitdrukkelijke goedkeuring van de Staten-
Generaal wordt onderworpen kan door of
namens een van beide Kamers of door ten
minste vijftien leden van de Eerste Kamer dan
wel dertig leden van de Tweede Kamer of door
de Gevolmachtigde Ministers van de
Nederlandse Antillen of van Aruba te kennen
worden gegeven uiterlijk op 8 juni 1994.

Ter voldoening aan het ter zake bepaalde in de Grondwet en het Statuut
van het Koninkrijk der Nederlanden¹, de Raad van State van het Koninkrijk
gehoord, heb ik de eer U hierbij ter stilzwijgende goedkeuring over te
leggen het op 5 juni 1992 te Rio de Janeiro tot stand gekomen Verdrag
inzake biologische diversiteit, met bijlagen (Trb. 1992, 164 en 1993, 54)².

Een toelichtende nota bij het verdrag treft U eveneens hierbij aan.

De goedkeuring wordt voor het gehele Koninkrijk gevraagd.

Aan de Gouverneurs van de Nederlandse Antillen en Aruba is verzocht
hogergenoemde stukken op 9 mei 1994 over te leggen aan de Staten van
de Nederlandse Antillen en de Staten van Aruba.

De Gevolmachtigde Ministers van de Nederlandse Antillen en van
Aruba zijn van deze overlegging in kennis gesteld.

De Minister van Buitenlandse Zaken,
P. H. Kooijmans

¹ Art. 91, (1), add.art. XXI, GW; Art. 61 (3),
G.W. 1972, en Art. 24 Statuut

² Ter inzage gelegd bij de afdeling Parlemen-
taire Documentatie.

S-IZ
S-MN

TOELICHTENDE NOTA

1. Achtergrond

Tijdens de 14e vergadering van de Beheersraad van het Milieu-programma van de Verenigde Naties (UNEP) (Nairobi, 1987) is resolutie nr. 14/26 aangenomen, waarin de raad zijn bezorgdheid uitspreekt over het snelle verdwijnen van planten- en diersoorten, de noodzaak erkent een adequate bescherming van de biologische diversiteit en waarin een ad-hoc werkgroep wordt ingesteld voor het onderzoeken van de wenselijkheid van en de mogelijkheden voor een overkoepelend verdrag, teneinde activiteiten op dit terrein te versterken. De ad-hoc werkgroep van juridische en technische deskundigen boog zich onder meer over het vraagstuk van rationalisering van bestaande regelingen en programma's. Op het gebied van het behoud van soorten en ecosystemen is gedurende de laatste decennia een aantal verdragen tot stand gekomen. Voorts zijn enkele vormen van internationale samenwerking ontstaan op het gebied van genetica, een wetenschappelijke discipline die ondersteunend is op het terrein van de biologische diversiteit. De ad-hoc werkgroep concludeerde, dat het zeer moeilijk en tijdrovend zou zijn om te trachten door middel van wijziging van de bestaande regelingen en programma's de gewenste rationalisering en consolidatie te realiseren. De werkgroep was het echter eens over de wenselijkheid om tot grotere efficiëntie te komen door samenwerking en coördinatie op mondiaal en regionaal niveau. De conclusies van de ad-hoc werkgroep hadden uiteindelijk als resultaat, dat door de UNEP-beheersraad op 31 mei 1991 bij resolutie nr. 16/42 het Intergouvernementeel Onderhandelingscomité voor een verdrag inzake biologische diversiteit (INC) is ingesteld. Aan het (INC) werd opgedragen een verdrag inzake het behoud van de biologische diversiteit voor te bereiden. Het verdrag diende voor ondertekening gereed te zijn tijdens de VAN-conferentie over Milieu en Ontwikkeling (UNCED) welke van 3 tot 14 juni 1992 te Rio de Janeiro (Brazilië) werd gehouden. Onderhandelingsronden hebben respectievelijk in juni 1991 (Madrid), september 1991 (Nairobi), november 1991 (Genève), februari 1992 (Nairobi) en mei 1992 (Nairobi) plaatsgevonden. De tekst van het Verdrag is tijdens een slotconferentie op 22 mei 1992 vastgesteld. Het Verdrag is op 5 juni 1992 tijdens de UNCED onder meer door het Koninkrijk der Nederlanden ondertekend.

2. Bekrachtiging door de EG en haar lidstaten

Het Verdrag voorziet in de mogelijkheid dat zowel de Europese Gemeenschap als de lidstaten partij worden bij het Verdrag. Hoewel het wenselijk is dat de Gemeenschap en haar lidstaten in deze gezamenlijk optreden, is het, gelet op de aard van de verplichtingen die uit het Verdrag voortvloeien, niet noodzakelijk dat de bekrachtiging van het Verdrag door het Koninkrijk afhankelijk wordt gemaakt van een formele bekrachtiging door de Gemeenschap. De ondergetekenden streven ernaar het Verdrag tijdig te ratificeren, zodat het Koninkrijk als partij kan deelnemen aan de Partijenconferentie in november 1994.

3. Koninkrijkspositie

De regeringen van Aruba en van de Nederlandse Antillen hebben te kennen gegeven medegedeling van het Verdrag te wensen. Met het oog hierop wordt goedkeuring voor het gehele Koninkrijk gevraagd.

4. Standpunt Aruba/Nederlandse Antillen

De Arubaanse regering onderkent het belang van het behoud en het duurzame gebruik van biologische diversiteit. Hoewel Aruba vanwege z'n omvang en geografische ligging beperkt is op onderdelen van de biologische diversiteit wordt medegelding van groot belang geacht. Voor Aruba is voornamelijk het mariene milieu van onschatbare waarde. Momenteel wordt een integrale natuurbeschermingsverordening geconcipeerd ter vervanging van bestaande wetgeving terzake (te weten: de Landsverordening bescherming nuttige diersoorten (AB 1990, GT 46), de marienmilieu-verordening, de landsverordening, houdende een verbod op de uitvoer van aloëplanten en het landsbesluit in- en uitvoerverbod bedreigde dieren en planten (AB 1991, no. 102)). Deze bestaande wetgeving is zeer onvolledig, verbrokken en deels van oude datum. De nieuwe verordening zal een beter handvat zijn om de bescherming van de ecosystemen in Aruba adequaat ter hand te nemen. Voorts heeft de regering van Aruba in 1992 een werkgroep Natuurbeleidsplan ingesteld, met als doel te komen tot een integraal natuurbeschermingsplan voor Aruba.

De regering van de Nederlandse Antillen heeft laten weten, dat uitvoering van de verdragsverplichtingen zal worden opgenomen in het thans met medewerking van het Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer in voorbereiding zijnde Strategisch Integraal Milieubeleidsplan. Het Verdrag inzake de biologische diversiteit zal hierin onder een eigen paragraaf worden opgenomen.

Voorts heeft het Departement van Volksgezondheid en Milieuhygiëne van de Nederlandse Antillen besloten met steun van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij een Landelijk Natuurbeleidsplan voor de Nederlandse Antillen, uit te voeren op eilandsniveau, op te stellen. Ook in dit kader wordt aandacht besteed aan de implementatie van het Verdrag inzake biologische diversiteit.

5. Uitvoering van het verdrag in Nederland

Het Natuurbeleidsplan (kamerstukken II, 1989/90, 21 149), het Nationaal Milieubeleidsplan 1 en 2 (kamerstukken II, 1988/89, 21 137 en Kamerstukken II, 1993/1994, 23 560), de Derde Nota Waterhuishouding (kamerstukken II, 1988/1989, 21 250), de Vierde Nota Ruimtelijke Ordening (kamerstukken II, 1987/88, 20 490 en 1990/91, 21 879) en de beleidsnota's Wereld van Verschil (kamerstukken II, 1990/1991, 21 813) en Wereld in Geschil (kamerstukken II, 1993/1994, 23 408) vormen gezamenlijk de belangrijkste kaders voor het Nederlandse beleid op het gebied van bescherming, herstel en duurzaam gebruik van biologische diversiteit. De verplichtingen die voortvloeien uit het Verdrag worden dan ook vooral op grond van deze beleidsnota's uitgevoerd. Omgekeerd kan het Verdrag ook dienen als instrument voor de verdere uitwerking van een aantal punten uit de genoemde beleidsnota's. Onder andere kan hierbij genoemd worden een kernpunt uit het Natuurbeleidsplan, namelijk de verdere verbreding van de internationale samenwerking op het gebied van het natuurbehoud, zowel binnen de Europese regio als met ontwikkelingslanden. Dit geschiedt onder meer door hulp te bieden bij het opstellen van actieplannen en strategieën. Voorts is het aspect van de integratie van natuurbehoud met ander beleid expliciet in de verdragstekst opgenomen. Met name in het Natuurbeleidsplan en het Nationaal Milieubeleidsplan wordt daar in brede zin aandacht aan besteed.

Ten aanzien van de uitvoering van de verdragsverplichtingen wordt het volgende overwogen.

– Het Natuurbeleidsplan en het Nationaal Milieubeleidsplan voldoen, zoals hieronder nader toegelicht zal worden, op hoofdlijnen aan de gestelde verplichting tot het opstellen van plannen en strategieën. Het zijn strategische plannen gericht op onder andere de duurzame instandhouding, het herstel en het duurzaam gebruik van biologische diversiteit. Het Natuurbeleidsplan omvat naast de formulering van het ruimtelijk beleid ook andere onderdelen van het beleidsterrein, zoals het soortenbeleid, het beleid gericht op het vergroten van het maatschappelijk draagvlak alsmede de afstemming met andere beleidsvelden.

– De in het Natuurbeleidsplan opgenomen Ecologische Hoofdstructuur loopt parallel aan de verdragsverplichting tot het instellen van een stelsel van beschermde gebieden. De Ecologische Hoofdstructuur dient de verbodsbreking van de ruimtelijke structuur waarin natuurgebieden voorkomen te doorbreken. Voor een duurzame instandhouding van de ecologische waarden is het van belang dat natuurgebieden onderling weer worden verbonden. De Ecologische Hoofdstructuur bestaat uit enkele samenhangende stelsels van grotere natuurgebieden die met elkaar zijn verbonden door verbindingszones. Daar waar de natuurgebieden in dergelijke stelsels te klein zijn of ontbreken kan door natuurontwikkeling een stelsel worden verbeterd. Door middel van natuurontwikkeling kunnen ook verbindingszones worden aangelegd of verbeterd. In het kader van de Derde Nota Waterhuishouding wordt aandacht besteed aan maatregelen ten behoeve van het ecologisch herstel van watersystemen.

– In het Natuurbeleidsplan zijn maatregelen vastgelegd voor het herstel van bedreigde soorten en de herintroductie in de natuur. Voor een aantal soorten zijn er reeds beschermingsplannen in uitvoering genomen: de patrijs, de otter, de korhoen, de inheemse dagvlindersoorten en een aantal bedreigde soorten muurplanten. De herintroductie in de natuur van de bever, de otter, een aantal dagvlinders en de zalm wordt voorbereid of is reeds aangevangen. Daarnaast zijn er opvang- en herintroductiecentra voor zeehond en das.

– Ten aanzien van de verplichting tot het opzetten en beheren van faciliteiten voor het behoud van bestanddelen van biologische diversiteit kan onder meer worden gewezen op de dierentuinen en botanische tuinen en het Centrum Genetische Bronnen te Wageningen. Dit laatste centrum beheert collectiebestanden van land- en tuinbouwgewassen en draagt bij aan het in internationaal verband verzamelen, beschrijven en in stand houden van genetische variatie van cultuurgewassen. Ook beheert en exploiteert dit centrum werkcollecties van lopende veredelingsprogramma's.

– Ook is van belang de wet tot wijziging van onder meer de Natuurbeschermingswet (in werking getreden bij Koninklijk Besluit van 20 januari 1994, Staatsblad 1994, 38), waarin artikel 24a van de Natuurbeschermingswet een regeling wordt voorgesteld, die tot doel heeft te voorkomen dat uitheemse dieren of planten die voor de Nederlandse natuur een bedreiging vormen, in die natuur terecht komen.

Partij worden bij het Verdrag vormt vooralsnog geen aanleiding voor nieuwe regelgeving. Extra inspanningen wat betreft formulering en uitvoering van beleid zijn wel nodig. Onder andere zullen bij de evaluatie van het Natuurbeleidsplan (de zogenaamde tussentijdse balans) en de op basis daarvan te ondernemen actie, de verplichtingen uit het biodiversiteitsverdrag geïntegreerd worden. Daarnaast is, zoals in de brief van de Minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer en de Minister voor Ontwikkelingssamenwerking van 20 augustus 1992

(kamerstukken II, 1991–1992, 22 031, nr. 11) is aangekondigd, een project gestart om te identificeren welke concrete beleidsinspanningen voortvloeien uit het Verdrag. Daarbij wordt mede betrokken in hoeverre de bestaande vormen van internationale samenwerking ten aanzien van de toegang tot genetische rijkdommen, de toegang tot en de overdracht van technologie, de uitwisseling van informatie, alsmede de technische en wetenschappelijke samenwerking, adequaat zijn voor de uitvoering van het Verdrag. Naar de mening van de Nederlandse regering is de ratificatieprocedure van een verdrag niet het meest geëigende kader om diepgaand en tot in detail op mogelijke beleidsintensiveringen in te gaan; daarom zal de rapportage inzake de mogelijke beleidsintensiveringen in een apart stuk aan de Tweede Kamer worden toegezonden. Wel zal hieronder artikelsgewijs naar aanleiding van een feitelijke inventarisatie informatie gegeven worden ten aanzien van de wijze waarop aan de juridische verplichtingen, zoals deze in de diverse artikelen verwoord zijn, wordt voldaan.

6. Artikelen

Artikel 1 (doelstellingen)

In de preambule en in artikel 1 waarin de doelstellingen van het Verdrag zijn vastgelegd, wordt de nadruk gelegd op het belang van het behoud en het duurzame gebruik van de biologische diversiteit. Hierbij wordt de waarde van de biologische diversiteit niet alleen vanuit een mensgericht beeld, op zijn gebruikswaarde bezien, maar wordt ervan uitgegaan dat de natuur ook een eigen, intrinsieke waarde heeft. Dat neemt overigens niet weg dat staten, in overeenstemming met het Handvest van de Verenigde Naties het soevereine recht behouden hun eigen hulpbronnen te exploiteren overeenkomstig hun eigen milieubeleid, onverminderd de verantwoordelijkheid voor het voorkomen van schade aan het milieu van andere staten of van gebieden die onder geen enkele nationale rechtsmacht vallen. Dit beginsel is nadrukkelijk vastgelegd in artikel 3, dat een weergave is van beginsel 21 van de Stockholm-verklaring van 1972 inzake het menselijk leefmilieu. Naast de algemene doelstelling zijn, op aandringen van vooral de ontwikkelingslanden, doelstellingen opgenomen aangaande een eerlijke en billijke verdeling van de voordelen voortvloeiende uit het gebruik van genetische rijkdommen, een passende overdracht van relevante technologie, alsmede de financiering.

De algemene doelstellingen inzake behoud en duurzaam gebruik, zoals deze in artikel 1 van het verdrag staan vermeld, sluiten aan bij de doelstellingen van het Nederlandse beleid. Zo heeft het Natuurbeleidsplan als doelstelling «duurzame instandhouding, herstel en ontwikkeling van natuurlijke en landschappelijke waarden». Het Nationaal Milieubeleidsplan heeft ten doel «instandhouding van het draagvermogen van het milieu ten behoeve van de duurzame ontwikkeling», terwijl in de Derde Nota Waterhuishouding gestreefd wordt naar «duurzame ecologische ontwikkeling van waterhuishoudkundige systemen (behoud van productie, soortendiversiteit en zelfregulatie) en duurzaam gebruik daarvan door de mens».

Als laatste voorbeeld valt te noemen de Vierde Nota over de Ruimtelijke Ordening, waarin als doel is vervat: «het bevorderen van zodanige ruimtelijke en ecologische condities dat ... de diversiteit, samenhang en duurzaamheid van het fysieke milieu zo goed mogelijk wordt gewaarborgd». Dit wordt nader uitgewerkt in het Structuurschema Groene Ruimte (kamerstukken II, 22 880): «Met het oog op een duurzame ontwikkeling en een verantwoord toekomstig ruimtegebruik in het landelijk gebied worden concrete maatregelen en acties ondernomen ...

die tot doel hebben om voldoende ruimte te bieden voor het voortbestaan, dan wel het ontwikkelen van verschillende groene functies in het landelijk gebied en daarbij de identiteit en gebruikswaarde van het landelijk gebied in zijn geheel zo goed mogelijk te behouden of te ontwikkelen».

De doelstelling van een eerlijke en billijke verdeling, welke eveneens in artikel 1 genoemd wordt, is het meest expliciet vastgelegd in het ontwikkelingssamenwerkingsbeleid, zoals dat onder meer blijkt uit de beleidsnota's Wereld van Verschil en Wereld in Geschil. Dit beleid heeft als algemene doelstelling en mede in samenhang met het streven naar duurzame ontwikkeling: een ecologisch verantwoorde exploitatie en rechtvaardige verdeling van milieugebruiksruimte (welke diverse functies van biologische diversiteit omvat).

Ook het streven naar een brede internationale samenwerking en uitwisseling van kennis en ervaring is in de hierboven genoemde beleidsnota's neergelegd. Daarnaast wordt op diverse beleidsterreinen vormgegeven aan de doelstelling inzake verdeling door middel van steun voor technologie-overdracht, technische en wetenschappelijke opleidingen en financiering ten behoeve van behoud en duurzaam gebruik van biologische diversiteit in landen van waaruit Nederland naar biologische rijkdommen betreft.

Concluderend kan worden gesteld dat de Verdragsdoelstellingen inzake behoud en duurzaam gebruik van biologische diversiteit en verdeling van de voordelen die hieruit voortkomen aansluiten bij het vigerende beleid van de Nederlandse Rijksoverheid.

Artikel 3 (beginsel)

Dit artikel erkent, overeenkomstig het Handvest van de Verenigde Naties en beginselen van internationaal recht, het soevereine recht van staten om hun hulpbronnen te exploiteren overeenkomstig hun eigen milieubeleid, maar benadrukt tevens de verantwoordelijkheid van staten ervoor te zorgen dat de activiteiten binnen hun jurisdictie geen schade toebrengen aan het milieu in andere Staten of in gebieden die onder geen enkele nationale jurisdictie vallen.

De tekst van het onderhavige artikel is geheel identiek aan beginsel 21 van de Verklaring inzake menselijk leefmilieu, welke tijdens de in 1972 te Stockholm gehouden Conferentie inzake het menselijk leefmilieu werd aangenomen. De tekst is voorts vrijwel gelijk aan de tekst van beginsel 2 van de Verklaring inzake milieu en ontwikkeling welke tijdens de in 1992 te Rio de Janeiro gehouden Conferentie inzake milieu en ontwikkeling werd aangenomen. Van Nederlandse zijde is – met succes – zeer gestreden om de inhoud van het beginsel, dat een balans poogt te creëren tussen nationale soevereiniteit en respect voor milieubelangen buiten de landsgrenzen, identiek te doen blijven aan beginsel 21 van de Stockholm Verklaring. Dit terwijl sommige andere landen pogingen deden om hetzij de balans duidelijk meer in de richting van nationale soevereiniteit over eigen natuurlijke rijkdommen door te doen slaan, hetzij het verbindende karakter te doen afzwakken en zulks dan vooral met betrekking tot het tweede element, te weten respect voor milieubelangen buiten de landsgrenzen. Het is vooral op grond van de laatste overweging dat door Engeland en Frankrijk ten aanzien van artikel 3 een interpretatieve verklaring is afgelegd, inhoudende dat zij het artikel uitleggen «as a guiding principle to be taken in account in the implementation of the Convention» (Trb. 1992, 164). De Nederlandse regering acht het afleggen van een dergelijke interpretatieve verklaring ongewenst, aangezien dit

naar haar mening slechts kan leiden tot een verzwakking van een beginsel dat door haar als een algemeen aanvaard beginsel van internationaal milieurecht wordt beschouwd.

Wat de verhouding van het onderhavige artikel tot de doelstellingen van het verdrag betreft, kan het volgende worden opgemerkt. Toegegeven zij, dat het eerste onderdeel van artikel 3 onverkort de nationale soevereiniteit van natuurlijke rijkdommen bevestigt in gevallen waarbij geen aanmerkelijke nadelige fysieke grensoverschrijdende gevolgen zijn te verwachten van nationaal ondernomen activiteiten. Het tegenwicht hiervoor moet gevonden worden in bijvoorbeeld de derde paragraaf van de preambule, welke bevestigt dat «the conservation of biological diversity is a common concern of humankind», alsmede in de vele artikelen in het verdrag zelf die verplichtingen voor de verdragspartijen inhouden ten behoeve van het behoud en het duurzame gebruik van de biologische diversiteit, ongeacht of zulks nodig is ter voorkoming of bestrijding van aanmerkelijk nadelige fysieke grensoverschrijdende gevolgen. Hierbij valt, naast artikel 10, onder a, onder meer te wijzen op artikel 6 van het verdrag, betreffende algemene maatregelen tot behoud en duurzaam gebruik. Aldus wordt het beginsel van soevereiniteit over eigen natuurlijke rijkdommen ingevolge het verdrag toch aan beperkingen onderworpen.

Het huidige Nederlandse beleid reflecteert reeds in voldoende mate respect voor milieubelangen binnen en buiten de landsgrenzen, hetgeen onder meer moge blijken uit de ondertekening door ons land van vele relevante milieuverdragen en andere vormen van milieuregelgeving.

Artikel 4 (werkingsfeer)

In artikel 4 is onder meer tot uitdrukking gebracht, dat de verantwoordelijkheid voor activiteiten die de biologische diversiteit kunnen schaden, niet stopt bij de landgrenzen.

Artikel 5 (samenwerking)

Dit artikel voorziet, ten behoeve van behoud en duurzaam gebruik van biologische diversiteit, in samenwerking tussen de partijen met betrekking tot gebieden die onder geen enkele nationale jurisdictie vallen en inzake aangelegenheden van wederzijds belang.

De Nederlandse rijksoverheid is betrokken bij vele internationale fora, waarbinnen of waardoor een actief beleid wordt gevoerd inzake behoud en duurzaam gebruik van biologische diversiteit. Het betreft onder meer de Europese Unie (beleid inzake onder andere natuur, milieu, landbouw, bosbouw, onderzoek en ontwikkelingssamenwerking) en haar instellingen en programma's; Raad van Europa; UNEP; United Nations Development Programme (UNDP); FAO; Wereldbank en International Union for the Conservation of Nature and National Resources (IUCN). Relevante programma's zijn onder andere het Man and Biosphere Programme van de United Nations Education Scientific and Cultural Organisation (UNESCO) en het Tropical Forest Action Programme. Verder participeert Nederland actief in belangrijke gremia voor handelsmaatregelen met aandacht voor duurzaam gebruik, zoals de United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD), de General Agreement on Tariffs and Trade (GATT) en de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO). In het kader van internationale verdragen inzake natuurbescherming werkt Nederland eveneens samen met andere partijen. Tot de meest relevante verdragen behoren de Conventies van Bern en van Bonn, de Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Flora and Fauna (CITES), de Wereld Erfgoed Conventie en

de Ramsarconventie alsmede specifieke verdragen als het International Tropical Timber Agreement (ITTA) en het Antarticaverdrag. Nederland voert ook trilateraal overleg inzake de Waddenzee en heeft verschillende samenwerkingsovereenkomsten op natuur- en milieugebied gesloten, onder meer met Rusland, Polen, Hongarije en Oekraïne. Voorts heeft Nederland tijdens de UNCED intentieverklaringen getekend om te komen tot een duurzame ontwikkelingsrelatie met Bhutan en Costa Rica en later met Benin. De definitieve verdragen zijn inmiddels ondertekend. Onderdeel van deze verdragen is samenwerking op het gebied van behoud en duurzaam gebruik van biologische diversiteit. Al met al wordt vanuit Nederland binnen diverse (internationale) fora en overeenkomsten een inbreng geleverd ten behoeve van behoud en duurzaam gebruik van biologische diversiteit.

Artikel 6 (algemene maatregelen tot behoud en duurzaam gebruik)

Elke verdragsluitende partij dient in overeenstemming met haar eigen omstandigheden en mogelijkheden nationale strategieën, plannen of programma's voor het behoud en duurzaam gebruik van de biologische diversiteit te ontwikkelen of bestaande strategieën, plannen of programma's daartoe aan te passen, alsmede voor zover mogelijk en passend, het behoud en het duurzame gebruik van de biologische diversiteit op te nemen in op één of meerdere sectoren betrekking hebbende plannen, programma's en beleidslijnen.

In de zin van «algemene maatregelen» kan worden vastgesteld dat Nederland met het Natuurbeleidsplan, het Nationaal Milieubeleidsplan 1 en 2, de Derde Nota Waterhuishouding en de Vierde Nota over de Ruimtelijke Ordening (Extra) zowel in hun afzonderlijke uitwerking als in hun onderlinge afstemming, beleidsplannen en programma's heeft ontwikkeld inzake behoud en duurzaam gebruik van biologische diversiteit. Naar integratie wordt niet alleen op centraal niveau maar ook op decentraal niveau gestreefd. De Rijksoverheid neemt zich ten aanzien van de hoofdlijnen van beleid, zoals onder meer neergelegd in het Natuurbeleidsplan en het Nationaal Milieubeleidsplan, voor toe te zien op de integratie van biologische diversiteit in het beleid van verschillende andere overheden. Hierbij wordt gestreefd naar structurele samenwerking en afspraken bij de uitwerking van het beleid. Met name gaat het hierbij om de integratie van maatregelen inzake natuur, milieu, water en ruimte in het beleid van andere sectoren en doelgroepen zoals de landbouw, de bosbouw, defensie, verkeer en vervoer, recreatie, industrie, toerisme, jacht en visserij. Daarnaast wordt door Nederland gestreefd naar integratie van dergelijke maatregelen in het internationale beleid terzake van onder meer ontwikkelingssamenwerking, toerisme en handel.

Artikel 7 (inventarisatie en toezicht)

De in het artikel 7 neergelegde verplichting tot het uitvoeren van inventarisatie en het houden van toezicht is in het bijzonder van toepassing op activiteiten op het vlak van in situ bescherming (artikel 8 van het verdrag) en het duurzaam gebruik van bestanddelen van de biologische diversiteit.

De uitvoering in Nederland van de in artikel 7 neergelegde verplichtingen vindt langs een vijftal lijnen plaats, te weten:

- a. wetenschappelijk (beleidsgericht) onderzoek;
- b. inventarisaties door maatschappelijke groeperingen;
- c. kwaliteitsbeoordeling en -planning van beheersactiviteiten door natuurterreinbeherende organisaties;

- d. monitoring van ecosystemen en soorten door of ten behoeve van rijk en/of provincies;
- e. toezicht door de overheid op de naleving van regelgeving, gericht op de bescherming van natuur en landschap.

Het Rijk is, onder meer door middel van het Informatie- en Kenniscentrum Natuur, Bos en Landschap van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, verantwoordelijk voor de coördinatie van de verschillende activiteiten op het vlak van informatie, kennis en gegevensverzameling inzake natuurbescherming. De Directie Landbouwkundig Onderzoek (DLO) van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, in het bijzonder het DLO-instituut voor Bos- en Natuuronderzoek, vervult een belangrijke taak op het gebied van onderzoek met betrekking tot biologische diversiteit en biologische meetnetten. Daarnaast zijn diverse instituten van DLO belast met de inventarisatie en monitoring van gedomesticeerde en gecultiveerde soorten. Ook vele andere instellingen vervullen belangrijke deeltaken op het vlak van de inventarisatie van biologische diversiteit en bestanddelen daarvan. Genoemd kunnen worden universiteiten – de meeste universiteiten hebben specifieke biologische en milieukundige studierichtingen, waarbinnen onderzoek naar biologische diversiteit in vele facetten wordt verricht –, rijksinstituten als het Rijksinstituut voor de Volksgezondheid en Milieuhygiëne en het Rijksinstituut voor Integraal Zoetwaterbeheer en Afvalwaterbehandeling, de Rijksplanologische Dienst, diensten van andere overheden en vele particuliere groeperingen. Te noemen vallen de Stichting Zeldzame Huisdierrassen, welke de instandhouding en de bevordering van de bescherming van zeldzame landbouwhuisdieren ten doel heeft, alsmede de Stichting Genenbank voor landbouwhuisdieren, die zich richt op het bewaken en bewaren (door middel van invriezing) van de genetische variatie van alle landbouwhuisdieren.

Bij de inventarisatie, uitgevoerd door onderzoeksinstituten en rijksinstituten, wordt in het bijzonder aandacht geschonken aan processen en categorieën van activiteiten die aanmerkelijke negatieve gevolgen (zouden kunnen) hebben voor het behoud en de duurzame instandhouding van biologische diversiteit. De monitoring van dergelijke activiteiten vindt op nationaal niveau plaats in het kader van natuur- en milieuverkenningen, waarbij in het bijzonder gebruik wordt gemaakt van scenario's. De gegevens verkregen uit inventarisatie en toezicht worden onder meer neergelegd in samenvattende rapporten inzake de toestand van de Nederlandse natuur en het milieu, zoals in de reeksen «Toestand van de Natuur» (IKC-NBLF) en «Zorgen voor Morgen» (RIVM).

De rol van dierentuinen en botanische tuinen (ex situ bescherming; zie artikel 9 van het verdrag) bij de inventarisatie en het toezicht van artikel 7 is, ten aanzien van de Nederlandse biologische diversiteit, relatief beperkt. Botanische tuinen dragen wel bij aan het in stand houden van een adequaat kennisniveau van wetenschappelijke instituten, noodzakelijk voor het systematisch in beeld brengen van de bestanddelen van biologische diversiteit. Op taxonomisch gebied heeft Nederland een aantal herbaria en natuurhistorische musea van internationale betekenis waar gewerkt wordt aan het verkrijgen van specifieke basiskennis, nodig voor het beheer van biologische diversiteit. Van bijzondere betekenis in dit verband zijn tuinen en instellingen, van waaruit herintroductie van soorten plaatsvindt, zoals de Zeehondencreche te Pieterburen en het Otterstation in Earnewoude. Op zoölogisch gebied vinden er veel activiteiten plaats in dierentuinen, die in samenwerkingsverbanden

trachten te bevorderen dat bedreigde diersoorten in stand worden gehouden.

Artikel 8 en 9 (behoud in situ en ex situ)

In het Verdrag wordt onderscheid gemaakt tussen behoud en duurzaam beheer van biologische diversiteit «in situ» en het behoud en duurzaam gebruik «ex situ». Met het behoud in situ wordt bedoeld op de instandhouding en het herstel van ecosystemen, natuurlijke habitats en populaties van soorten in hun natuurlijke omgeving. Onder behoud ex situ wordt verstaan het behoud van bestanddelen van de biologische diversiteit buiten hun natuurlijke habitat. De belangrijkste verplichtingen in het Verdrag betreffen de te nemen maatregelen tot het behoud van biologische diversiteit in situ. Nederland kent tal van maatregelen op het gebied van bescherming, herstel en duurzaam gebruik van biologische diversiteit, alsmede op het terrein van bufferzone-ontwikkeling en het voorkomen van gevaar door introductie van exotische soorten. Deze maatregelen zijn met name gebaseerd op een groot aantal wetten, zoals de Vogelwet 1936, de Natuurbeschermingswet, de Jachtwet, de Wet bedreigde uitheemse diersoorten, de Natuurschoonwet 1928, de Landinrichtingswet, de Wet op de Ruimtelijke Ordening en de Wet milieubeheer. De plaatselijke bevolking en de particuliere sector worden, waar zulks aan de orde en opportuun is, betrokken bij het duurzaam gebruik, inclusief de uitvoering van herstel- en beheersmaatregelen, van biologische diversiteit. Ook wordt de samenwerking tussen overheid en particuliere sector bevorderd op het gebied van de ontwikkeling van methoden voor duurzaam gebruik van biologische diversiteit, hetgeen onder meer gestalte krijgt bij de toepassing van verschillende natuurbeschermingsinstrumenten (waaronder aankoop, beheersovereenkomsten, beheersplannen op grond van de Natuurbeschermingswet en subsidieregelingen voor beheer en onderhoud van landschapselementen). De bevordering van lokale kennis of gebruiken voor het behoud van biologische diversiteit in het agrarische gebied vindt vooral plaats middels het beleid in het kader van de Relatienota en via de Bergboerenregeling.

Maatregelen ten behoeve van in situ bescherming zijn als volgt in het Rijksbeleid neergelegd. Het Natuurbeleidsplan voorziet onder meer in rehabilitatie en herstel van ecosystemen en in het versterken van de ecologische hoofdstructuur. Bescherming en instandhouding van soorten en ecosystemen in brede zin maken eveneens deel uit van het beleid inzake ruimtelijke ordening, milieu en water, resulterend in onder andere effectgerichte, emissiegerichte, volumegerichte en brongerichte maatregelen. Tevens wordt langs diverse wegen een verbetering van algemene milieukwaliteit nagestreefd. Vrijwel het gehele Nederlandse bos is ondergebracht in de ecologische hoofdstructuur. In het Bosbeleidsplan (kamerstukken II, 1993-1994, 23 565) krijgen behoud, herstel en ontwikkeling van natuurwaarden aandacht, mede in het kader van geplande bosuitbreiding. In het landbouwbeleid, zoals vervat in de Structuurnota Landbouw (kamerstukken II, 1989-1990, 21 148) is in toenemende mate aandacht voor afstemming met eisen inzake behoud van biologische diversiteit. In het kader van ontwikkelingssamenwerking wordt de aandacht voor het behoud van biologische diversiteit geïntegreerd in het reguliere programma. Voorts wordt specifieke aandacht aan het behoud van biologische diversiteit besteed in het milieuprogramma. Ten aanzien van de visserij wordt via de Natuurbeschermingswet en de Visserijwet 1963 al dan niet expliciete bescherming van bepaalde vissoorten nagestreefd. Wat betreft potentiële risico's door genetisch gemodificeerde organismen voor het milieu, is het beleid uitgewerkt in het Besluit Genetisch gemodificeerde organismen.

De voorzieningen voor het behoud ex situ (artikel 9) zijn in Nederland gesitueerd in dierentuinen, aquaria en botanische tuinen. Herintroductie van bedreigde soorten vindt in beperkte mate plaats, zoals bijvoorbeeld de herintroductie van de bever in de Biesbosch, waarbij exemplaren afkomstig waren uit bronnen elders in Europa. Het Centrum voor Genetische Bronnen Nederland beheert collectiebestanden van land- en tuinbouwgewassen.

Artikel 10 (duurzaam gebruik van bestanddelen van biologische diversiteit)

Artikel 10 verplicht partijen, voor zover mogelijk en passend, aan het behoud en duurzame gebruik van biologische rijkdommen aandacht te geven in nationale besluitvorming en maatregelen te nemen om bij gebruik nadelige gevolgen voor biologische diversiteit te voorkomen of te beperken. Maatregelen met betrekking tot het duurzaam gebruik van biologische diversiteit worden onder meer bevorderd in het kader van het nationale beleid inzake natuur (Natuurbeleidsplan), ruimtelijke ordening (o.a. Vierde Nota Ruimtelijke Ordening en Structuurschema Groene Ruimte, landbouw (Structuurnota Landbouw), visserij (Structuurnota Zee- en kustvisserij (kamerstukken II, 1992-1993, 22 993)), bossen (Bosbeleidsplan) en jacht (Nota Jacht en Wildbeheer; Kamerstukken II, 1992-1993, 22 980). Daarnaast worden in het kader van het nationale milieubeleid (Nationaal Milieubeleidsplan 2) strategieën uitgewerkt voor een duurzaam gebruik van zogenoemde voorraadbronnen (van water, bodem en lucht), met inbegrip van biologische diversiteit. Uitwerking hiervan vindt plaats in nauwe samenhang met het natuurbeleid. Voor wat betreft het internationale beleid ten aanzien van biologische diversiteit kan verwezen worden naar de nota's Wereld van Verschil en Wereld in Geschil. In het kader van het Rijksbeleid wordt mede aandacht geschonken aan het continueren van vormen van traditioneel ruimte- en grondgebruik hier te lande die verenigbaar zijn met de vereisten van behoud of van duurzaam gebruik van biologische diversiteit, bijvoorbeeld in het kader van het beleid inzake landgoederen en buitenplaatsen, historische parken en tuinen, en het beheer van natuurgebieden en cultuurlandschappen met hoge natuur- en landschapswaarden. Ook in het regeringsbeleid inzake ontwikkelingssamenwerking wordt hieraan ten opzichte van derde landen nadrukkelijk aandacht geschonken. Hetzelfde geldt voor het internationale natuur- en bosbeleid van de Nederlandse regering, zoals neergelegd in het Natuurbeleidsplan, het Regeringsstandpunt Tropisch Regenwoud (kamerstukken II, 1990-1991, 21 517) en het Bosbeleidsplan.

Wat betreft artikel 10, leden d en e, wordt verwezen naar de toelichting bij de artikelen 8 en 9.

De huidige beleidsinspanningen sluiten derhalve aan bij de verplichtingen van artikel 10 van het verdrag.

Artikel 11 (stimuleringsmaatregelen)

De Nederlandse overheid voorziet in een scala aan stimuleringsmaatregelen, die (mede) bijdragen aan behoud en duurzaam gebruik van biologische diversiteit. Voor wat betreft het buitenland heeft het Directoraat Generaal Internationale Samenwerking fondsen beschikbaar voor biologische diversiteit in ontwikkelingslanden; zo is voor bosbouw in het Regeringsstandpunt Tropisch Regenwoud 150 miljoen gulden uitgetrokken, waarvan 50 miljoen gulden voor de bescherming van het tropisch regenwoud. In 1992 is van het milieuprogrammabudget van 200 miljoen gulden 15 miljoen gulden aan biologische diversiteit besteed. Ter

realisering van binnenlands beleid, dat bijdraagt aan behoud en duurzaam gebruik van biologische diversiteit, bestaan diverse subsidieregelingen. Voorbeelden zijn de Regeling bijdragen particuliere terreinbeherende natuurbeschermingsorganisaties, die ziet op verwerving en beheer van natuur- en bosgebieden door particuliere natuurbeschermingsorganisaties en de Regeling functiebeloning bos en natuurterreinen, die zich richt op de duurzame instandhouding van bossen en natuurterreinen ten behoeve van een algemene functievervulling. Te noemen vallen ook de verstrekking van gelden voor Relatienotagegebieden in het kader van de Regeling beheersovereenkomsten 1993, de Bergboerenregeling en de Regeling bosuitbreiding op landbouwgronden. Andere financiële prikkels waarvan de overheid gebruik maakt, zijn onder meer fiscale maatregelen (bijvoorbeeld in het kader van de Natuurschoonwet 1928) en retour-systemen.

Artikel 12 (onderzoek en opleiding)

Met betrekking tot de in artikel 12 neergelegde verplichtingen op het gebied van onderzoek en opleiding, is een aantal instellingen van belang. De Landbouwuniversiteit Wageningen kent in haar studieprogramma voor Nederlandstalige studenten en in haar programma's voor buitenlanders (in het bijzonder uit ontwikkelingslanden) verschillende onderdelen die zijn gericht op biologische diversiteit. In dit verband kunnen worden genoemd de opleidingen: Biotechnology, Crop Science, Ecological Agriculture, Tropical Forestry. Ook andere Nederlandse universiteiten hebben onderzoeksprogramma's op het terrein van biologische diversiteit. Te noemen valt ook nog het International Institute for Aerospace Survey and Earth Sciences (ITC) in Enschede; dit instituut vervult een belangrijke rol bij de wetenschappelijke en technische opleiding en het onderwijs, gericht op ontwikkelingslanden, op het gebied van onder meer luchtfotogrammetrie en remote sensing (teledetectie); deze vormen belangrijke hulpmiddelen bij inventarisatie en monitoring van duurzaam gebruik van biologische diversiteit.

Bij hoger en wetenschappelijk onderwijs zal integratie van beleid met betrekking tot biologische diversiteit, waaronder het bosbeleid, in andere sectoren, met name via de ruimtelijke ordening, grote aandacht krijgen. Bij hoger beroepsonderwijs zal naast vakmatige deskundigheid meer aandacht geschonken worden aan ecologische aspecten van bosbeheer en aan het realiseren van verweving van functies. Voorts wordt op vele manieren onderzoek bevorderd en uitgevoerd dat bijdraagt tot het behoud en het duurzame gebruik van biologische diversiteit, in het bijzonder in ontwikkelingslanden. Dit gebeurt zowel in bilateraal als in multilateraal kader. Voorbeelden in bilateraal kader zijn het Tropenbosprogramma, dat in diverse landen wordt uitgevoerd en bilaterale projecten gericht op onderzoek en onderwijs ten aanzien van plantenveredeling, conservering van genetische hulpbronnen en natuurbescherming. Hierbij is een groot aantal Nederlandse instellingen betrokken, met name universiteiten en instituten van de Dienst Landbouwkundig Onderzoek (DLO). In multilateraal kader wordt samengewerkt met de FAO, CGIAR-instituten (Consultative Group on International Agricultural Research) en de Europese Gemeenschap, waarbij ook dezelfde Nederlandse instellingen betrokken zijn.

Voorts worden op nationaal niveau verschillende onderzoeksprogramma's gestart en kerntaken geformuleerd, die zich richten op specifieke onderdelen van beleidssectoren. Uitvoering vindt plaats door departementale diensten (bijvoorbeeld DLO), universitaire instellingen en instituten ressorterend onder de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen. Ook is onlangs met steun van de overheid de

Onderzoeksschool Biologische Diversiteit opgericht. Deze vormt een samenwerkingsverband van een aantal bestaande instituten en onderzoeksgroepen, zoals het Rijksherbarium en het Natuurhistorisch Museum te Leiden, het Centraal Bureau voor Schimmelcultures te Baarn en het Instituut voor Systematiek en Populatiebiologie te Amsterdam. Afstemming van onderzoekstaken vindt mede plaats op het niveau van de Europese Unie.

Artikel 13 (voorlichting en bewustmaking)

De vergroting van het draagvlak voor het natuur- en landschapsbeleid in het Natuurbeleidsplan vindt onder meer plaats door natuur- en milieu-educatie (Nota Natuur- en Milieu-educatie; Een meerjarenvisie, kamerstukken II, 1987-1988, 20 487, nrs. 1-2). Ook in de nota Wereld van Verschil is er veel aandacht voor natuurbeheer in onderwijsprogramma's. Naast educatie van de individuele burger en van bevolkingsgroepen voorziet het Nederlandse beleid in specifieke voorlichting aan doelgroepen, teneinde draagvlak te creëren voor het natuur-, bos- en milieubeleid. Programma's voor mondiale bewustwording inzake biologische diversiteit worden mede door de Nederlandse regering gesteund, onder meer via internationale organisaties als het IUCN, het Wereld Natuur Fonds en het World Resources Institute. Ten behoeve van nationale bewustwording spelen talrijke Nederlandse Natuur- en milieuorganisaties een belangrijke rol.

Artikel 14 (effectrapportage en beperking van nadelige gevolgen)

Door middel van de toepassing van de Nederlandse regeling inzake milieu-effectrapportage op grond van de Wet Milieubeheer en het Besluit inzake milieu-effectrapportage wordt op de hierna beschreven wijze voldaan aan de verdragsverplichtingen zoals neergelegd in artikel 14. In Nederland is het volgen van een m.e.r.-procedure voorgeschreven bij besluiten van de overheid over activiteiten die belangrijke nadelige gevolgen kunnen hebben voor het milieu (artikel 7.2 Wet milieubeheer). Welke besluiten en activiteiten dit zijn, is vastgesteld in het Besluit m.e.r. Ingevolge artikel 7.27 van de Wet milieubeheer wordt een besluit bij de voorbereiding waarvan een milieu-effectrapport moet worden gemaakt, niet genomen dan na het volgen van de hiervoor bestemde procedure. Bovendien dient het bevoegd gezag bij het nemen van het besluit rekening te houden met alle gevolgen die de activiteit, waarop het besluit betrekking heeft, voor het milieu kan hebben (artikel 7.35 Wet milieubeheer). Daarnaast kan gewezen worden op richtlijn nr. 85/337/EEG van de Raad van de Europese Gemeenschappen van 27 juni 1985 betreffende de milieu-effectbeoordeling van bepaalde openbare en particuliere projecten (PbEG L 175). Deze richtlijn biedt een minimum reikwijdte, waarbinnen de lidstaten zelf invulling kunnen geven aan een regeling inzake milieu-effectrapportage. Door EG-lidstaten is voorts het op 25 februari 1991 te Espoo tot stand gekomen Verdrag inzake milieu-effectrapportage in grensoverschrijdend verband, met Aanhangsels (Trb. 1991, 104 en 174) ondertekend.

Dit verdrag voorziet uitwisseling van informatie aangaande activiteiten met nadelige gevolgen voor andere Staten of gebieden. Nederland wil in internationaal verband een actief natuur- en milieubeleid en het opstellen van criteria daartoe ondersteunen (onder meer via de Ontwikkelingsbanken, International Tropical Timber Agreement, International Tropical Timber Organisation en het Tropical Forest Action Programma). In het kader van ontwikkelingssamenwerking is de Ontwikkelingstoets (O-toets) ingevoerd, waarbij alle relevante activiteiten getoetst worden op hun effecten ten aanzien van armoede, de positie van vrouwen en het milieu.

Bij een negatieve milieubeoordeling vindt het project geen doorgang. De O-toets kan leiden tot een m.e.r. voor een voorgestelde activiteit.

Artikel 15 (toegang tot genetische rijkdommen)

Dit artikel bepaalt dat Staten zelf de bevoegdheid hebben om de toegang tot hun genetische rijkdommen te bepalen; deze bevoegdheid is onderworpen aan de nationale wetgeving. Voorts dienen de verdragspartijen ernaar te streven om de toegang tot genetische rijkdommen voor in milieu-opzicht verantwoorde gebruiksdoeleinden van andere Staten te vergemakkelijken. Daarnaast mogen de Staten geen beperkingen opleggen die indruisen tegen de doelstellingen van het verdrag.

Toegang tot genetische rijkdommen kent in Nederland een aantal formele beperkingen; de onderscheiden soortbeschermingswetgeving beperkt bijvoorbeeld de handel in bedreigde diersoorten, terwijl de Natuurbeschermingswet de exploitatie van daartoe aangewezen natuurgebieden reguleert. Deze beperkingen zijn in overeenstemming met de doelstellingen van het verdrag, aangezien zij het behoud van biologische diversiteit ten doel hebben.

Nederland deelt op diverse manieren de voordelen van het gebruik van biologische diversiteit met andere landen. Indirect doet zij dat onder meer via een financiële bijdrage voor het biologische diversiteit programma van het Global Environment Facility in het kader van de Verenigde Naties, alsmede door financiering van andere activiteiten inzake behoud en duurzaam gebruik van biologische diversiteit (o.a. activiteiten in het kader van de Ramsar-Conventionie en het IUCN). Daarnaast vindt het delen van de voordelen van het gebruik van biologische diversiteit op directe wijze plaats via overdracht van technologie en kennis (zie ook artikel 16) en samenwerking inzake onderzoek en opleiding (zie artikel 18).

Artikel 16 (toegang tot en overdracht van technologie)

Artikel 16 betreft de toegang tot en de overdracht van technologie, met inbegrip van biotechnologie, ten gunste van andere verdragspartijen. Het gaat hier om technologie die van belang is voor het behoud en het duurzaam gebruik van de biologische verscheidenheid of voor de gebruikmaking van genetische rijkdommen. Het verschaffen of vergemakkelijken van die toegang en overdracht dient ten gunste van ontwikkelingslanden plaats te vinden op billijke en zeer gunstige voorwaarden. Voorts voorziet het Verdrag in een verplichting voor landen die bij de ontwikkeling van technologie gebruik maken van de genetische rijkdommen van met name ontwikkelingslanden passende maatregelen te nemen teneinde – onder onderling overeen te komen voorwaarden – laatst bedoelde landen te doen delen in die ontwikkelingen. Partijen bij het Verdrag dienen voorts zonedig samen te werken – overigens met inachtneming van de nationale wetgeving en het internationale recht – teneinde te waarborgen dat octrooien en andere rechten met betrekking tot intellectuele eigendom niet indruisen tegen de doelstellingen van het Verdrag. Artikel 16 vormde voor de Verenigde Staten aanvankelijk aanleiding om het Verdrag niet te ondertekenen. Zulks op grond van de vrees dat partij-staten op grond van dat artikel gedwongen zouden kunnen worden technologie over te dragen. Door de delegaties van vele andere landen, waaronder Nederland, werd deze mening niet gedeeld met name vanwege de in de tekst opgenomen verplichting genoemde toegang of overdracht slechts te vergemakkelijken met passende maatregelen, alsmede door het feit dat overdracht dient plaats te vinden op onderling overeengekomen voorwaarden. De Verenigde Staten hebben het Verdrag overigens in juni 1993 alsnog ondertekend. Ondergetekenden hechten er

voorts aan in dit verband uit te spreken, dat de verplichtingen die artikel 16 aan de verdragsluitende partijen oplegt geen afbreuk doen aan de intellectuele eigendomsrechten die natuurlijke personen of rechtspersonen op technologische vindingen kunnen doen gelden. Het tweede en vijfde lid van artikel 16 geven aan dat bij de uitwerking van de verdragsverplichtingen uitgegaan zal worden van de erkenning van die rechten en dat de nationale wetgeving en het internationale recht met betrekking tot de intellectuele eigendom in acht genomen zullen worden. Dat het Verdrag de bestaande internationale verdragen respecteert is ook in artikel 22 vastgelegd. Naar ons oordeel vormt artikel 16 ook geen beletsel voor het sluiten van het Verdrag inzake Trade-Related aspects of Intellectual Property Rights (TRIPS). Over het TRIPS-verdrag is onlangs politieke overeenstemming bereikt in Marrakesh.

De Nederlandse overheid is in principe bereid tot overdracht van kennis en technologie, mits rekening gehouden wordt met doelgroepen in eigen land. Op het niveau van onderzoek vindt overdracht van kennis en technologie onder meer plaats binnen symposia, congressen en binnen gesloten overeenkomsten. Tevens vindt kennisuitwisseling plaats in het kader van de Europese Unie; daar vindt ook onderlinge afstemming plaats ten aanzien van regelgeving en taakstelling van onderzoek. In het kader van de Europese Unie vindt eveneens onderlinge afstemming plaats ten aanzien van instandhouding, karakterisering en gebruik van genetische hulpbronnen in de landbouw. Ook wordt binnen het zogenaamde Derde Kader Programma van de Europese Unie gewerkt aan nieuwe biotechnologische methoden ten behoeve van het bepalen van biologische diversiteit. Ten gunste van ontwikkelingslanden en landen in Oost- en Midden-Europa worden door Nederland in verschillende beleidskaders (o.a. Tropical Forest Action Programme) mogelijkheden gecreëerd voor toegang tot en overdracht van technologie voor behoud en duurzaam gebruik van biologische diversiteit en voor gebruik van genetische rijkdommen.

Artikel 17 (uitwisseling van informatie)

Nederland voldoet op talrijke manieren aan deze verplichting. Voorbeelden zijn onder meer de steun door Nederland aan het World Conservation Monitoring Centre (gericht op het verzamelen en de verspreiding van wereldwijde informatie over biologische diversiteit), de Raad van Europa, het Europees Centrum voor Natuurbescherming, UNESCO (Man and Biosphere) en het International Board on Plant Genetic Resources. Ten aanzien van de in artikel 17 neergelegde bepalingen voor de uitwisseling van informatie is voorts van belang het door de EG jaarlijks uit te geven Inventory of Agricultural Research Projects in the European Communities. Dit werk bevat titels van onderzoeksprojecten en namen van instituten en contactpersonen. Ook onderwerpen over natuur, bos en het abiotisch milieu en sociaal-economische onderzoeksprojecten zijn hierin opgenomen. Uitwisseling van informatie komt veelal bilateraal tot stand tussen wetenschappelijke instellingen of in het kader van opleidingsprogramma's. Internationale netwerkstructuren, van gouvernementele en niet-gouvernementele organisaties dragen hiertoe in belangrijke mate bij. Naar de ACS- of Lomé-landen (Afrika, Caraïbisch gebied, Stille Oceaan) vindt informatie-overdracht plaats door het in Ede-Wageningen gevestigde Technisch Centrum voor Landbouw en

Plattelandsontwikkeling. Ook vanuit vele andere nationale instituten wordt meegewerkt aan relevante informatiesystemen van de Europese Unie.

Artikel 18 (technische en wetenschappelijke samenwerking)

Partijen zijn gehouden de internationale technische en wetenschappelijke samenwerking op het gebied van het behoud en het duurzaam gebruik van de biologische diversiteit te bevorderen. De Conferentie van Partijen bepaalt daartoe op haar eerste bijeenkomst hoe een uitwisselingsmechanisme kan worden opgezet.

Ten aanzien van de technische en wetenschappelijke samenwerking (artikel 18) zijn verschillende projecten van belang. Zo kan worden gewezen op een langjarige studie van Staatsbosbeheer en het DLO-instituut voor Bos- en Natuuronderzoek naar de ontwikkeling van vegetatie en fauna in Nederlandse bosreservaten. Deze studie vormt thans een belangrijke input in de internationale samenwerking op het gebied van behoud van biologische diversiteit. Ook heeft het initiatief tot analyse van vraagstukken in tropische bossen in enkele landen internationaal weerklank gevonden. Thans voert de Stichting Tropenbos in Zuid-Amerika, Afrika en Azië studies in bosgebieden uit en werkt daarbij nauw samen met de betreffende nationale regeringen.

Met diverse landen, waaronder landen in Oost- en Midden-Europa en in de Derde Wereld (China, Indonesië), bestaan bilaterale samenwerkingsovereenkomsten, met name op het gebied van agrarische wetenschap en technologie. Aspecten van biologische diversiteit maken hiervan onderdeel uit.

Vanuit het Directoraat-Generaal Internationale Samenwerking worden in aanvulling op het bovenstaande relevante opleidingen in ontwikkelingslanden gesteund, zoals in Kenia en Kameroen. Voorts valt te denken aan universitaire samenwerking en samenwerking tussen wetenschappelijke instituten. In multilateraal kader wordt tenslotte samengewerkt met of via organisaties zoals de FAO, UNDP, UNEP en de UNESCO.

Artikel 19 (beheer van de biotechnologie en de verdeling van de voordelen hiervan)

Aan de verplichtingen met betrekking tot de veiligheid van genetisch gemodificeerde organismen (artikel 19) wordt voldaan met een sluitend wettelijke systeem op grond van het Besluit genetisch gemodificeerde organismen en de Wet Milieubeheer. Daartoe wordt onder meer in een aantal onderzoeksprogramma's aandacht geschonken aan de mogelijke risico's van genetisch gemodificeerde organismen voor soorten en ecosystemen, in het bijzonder ook die vanwege hun natuurlijke waarden kwetsbaar zijn of bijzondere bescherming behoeven. Bij brief van 9 maart 1994 hebben de Ministers van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij en van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, mede namens zeven betrokken ambtgenoten, de Tweede Kamer geïnformeerd over het wetgevingsbeleid inzake genetisch gemodificeerde organismen. In dit verband kan ook worden gewezen op de Beleidsnota Landbouw-biotechnologie (Kamerstukken II, 1992-1993, 23 242) die op 22 juni 1993 is aangeboden aan de Tweede Kamer. In deze beleidsnota gaat het om een verantwoorde toepassing van de biotechnologie in de gehele landbouwkolom, waarbij gelijkwaardige aandacht wordt besteed aan aspecten van economie, ecologie, gezondheid, milieu, welzijn, wetenschap en moraal.

De verplichting van partijen tot maatregelen om voordelen te delen met leverende partijen zouden onderwerp kunnen zijn van bilaterale of multilaterale economische samenwerkingsovereenkomsten. Er zijn tal van manieren om de voordelen te delen, zoals een bijdrage van een

ontwikkeld land aan het in te stellen financieel mechanisme, overdracht van technologie en samenwerking inzake onderzoek en opleiding. In de toelichting bij artikel 15 staat vermeld hoe Nederland hieraan invulling geeft.

Op diverse wijzen bevordert Nederland deelname van derden aan biotechnologisch onderzoek. Dit vindt onder meer plaats door steun te verlenen aan onderzoek in Nederland en door het Stimuleringsprogramma Biotechnologie van het Directoraat-Generaal Internationale Samenwerking.

Steun voor biotechnologie is voorts onder meer uiteengezet in de eerder genoemde Beleidsnota Landbouwtechnologie.

Artikel 20 en 21 (financiële middelen)

De financiële verplichtingen, die uit het Verdrag voortvloeien betreffen onder meer een verplichting voor elke verdragsluitende partij financiële steun en stimulansen te bieden met betrekking tot nationale activiteiten die gericht zijn op de verwezenlijking van de doelstellingen van het Verdrag. Partijen die ontwikkelde landen zijn dienen nieuwe en aanvullende middelen ter beschikking te stellen om partijen die ontwikkelingslanden zijn in staat te stellen de verplichtingen van het Verdrag na te komen. Ter zake van de nadere invulling van de financiële bepalingen in het Verdrag is een belangrijke rol weggelegd voor de Conferentie van Partijen. Inmiddels is tot aan de inwerkingtreding van het verdrag, en in feite de eerste bijeenkomst van de verdragsluitende partijen, de Global Environment Facility aangewezen als financieringsmechanisme.

Overigens is tijdens de conferentie waarbij de tekst van het Verdrag is vastgesteld door 19 landen, waaronder Nederland, een verklaring afgelegd waarin is verklaard dat het bij de financiële middelen als bedoeld in artikel 21, eerste lid, voor de uitvoering van het Verdrag, gaat om het bedrag dat nodig is en niet om de omvang of aard van de bijdragen van de partijen.

Ten aanzien van het Nederlandse beleid kan verwezen worden naar de toelichting bij artikel 11, waaruit blijkt dat voorzien is in realisatie van beleid dat mede op financieringsmaatregelen is gebaseerd.

Artikel 21 (verhouding tot andere verdragen)

Rechten en verplichtingen van de partijen ingevolge bestaande verdragen worden onverlet gelaten, behalve indien de uitoefening van die rechten of de nakoming van die verplichtingen ernstige schade zou veroorzaken aan, of een ernstige bedreiging zou vormen voor de biologische diversiteit.

Dit geldt uiteraard alléén in de relatie tussen de partijen bij het onderhavige verdrag, zodat van strijdigheid met artikel 30, vierde lid, onder b, van het Verdrag van Wenen inzake het verdragenrecht (Trb. 1972, 51) niet kan worden gesproken. De strekking van artikel 22 is bestaande internationale overeenkomsten bij strijdigheid met het verdrag inzake biologische diversiteit ook tussen de verdragspartijen – en zulks in afwijking van artikel 30, vierde lid, onder a, van het Verdrag van Wenen, waarvan overigens op grond van het eerste lid van artikel 30 ook afgeweken mag worden – niet per definitie aan te tasten.

Bij die bestaande internationale overeenkomsten dient dan niet alleen aan natuur- of milieubeschermingsovereenkomsten te worden gedacht, maar aan alle bestaande internationale overeenkomsten, waaronder dus bijvoorbeeld ook overeenkomsten tot bescherming van intellectuele eigendom vallen.

Overigens zij opgemerkt, dat Nederland – voor zover de regering heeft kunnen nagaan – op dit moment geen partij is bij enigerlei internationale

overeenkomst die schade zou kunnen veroorzaken dan wel een bedreiging zou kunnen vormen voor de biologische diversiteit.

Artikel 23, 24 en 25 (organen)

Het Verdrag voorziet in de instelling van drie organen.

Regelmatig wordt een bijeenkomst van de Conferentie van Partijen gehouden. De Conferentie stelt een reglement van orde vast, alsmede regels voor de financiering van het secretariaat. Op elke gewone bijeenkomst wordt beslist over het budget voor de periode tot de volgende gewone bijeenkomst. Tot de eerste gewone bijeenkomst van de Conferentie van Partijen zijn ten aanzien van de financiën en het secretariaat interim-maatregelen van kracht.

De conferentie ziet toe op de naleving van het Verdrag en kan protocollen aannemen teneinde nadere invulling te geven aan de bepalingen van het Verdrag.

Er is een Secretariaat dat onder meer de volgende taken krijgt:

- de voorbereiding en begeleiding van bijeenkomsten van de Conferentie van Partijen;
- de uitvoering van in protocollen toebedeelde functies;
- de coördinatie met andere internationale organisaties.

Er wordt een hulporgaan voor wetenschappelijk, technisch en technologisch advies ingesteld. Dit orgaan zal onder de verantwoordelijkheid van de Conferentie van Partijen functioneren en onder andere de wetenschappelijke en technische stand van zaken met betrekking tot het behoud van biologische diversiteit beoordelen, advies geven omtrent programma's en antwoord geven op vragen van wetenschappelijke, technische, technologische en methodologische aard.

Artikel 27 (geschillenbeslechting en Bijlage II inzake arbitrage)

Partijen kunnen bij bekrachtiging, aanvaarding of goedkeuring van het Verdrag, danwel bij toetreding, verklaren dat indien een geschil niet overeenkomstig het eerste of het tweede lid van artikel 27 is opgelost, zij het geschil overeenkomstig het derde lid, hetzij aan een scheidsgerecht, hetzij aan het Internationaal Gerechtshof zullen voorleggen. De uitspraak van het scheidsgerecht of van het Hof is bindend.

Het Koninkrijk zal zowel de bevoegdheid van het scheidsgerecht (overeenkomstig de procedure als vastgelegd in Titel I van Bijlage II) als de rechtsmacht van het Internationaal Gerechtshof aanvaarden.

Artikel 29 (wijzigingen van het Verdrag of de protocollen)

Ingevolge de in dit artikel opgenomen regeling kunnen wijzigingen van het Verdrag of van een protocol voor een partij niet in werking treden zonder dat zij door die partij zijn aanvaard.

Tot het aldus binden van het Koninkrijk zal ingevolge artikel 91 van de Grondwet niet kunnen worden overgegaan dan nadat de wijzigingen parlementair zijn goedgekeurd.

Artikel 30 (aanneming en wijziging van bijlagen)

De bijlage I en II, die een integrerend onderdeel van het Verdrag vormen, bevatten regels die als de technische uitwerking van de artikelen 7 en 27 van het Verdrag aangemerkt kunnen worden en derhalve uitvoerend van aard zijn. Eventuele wijzigingen van de bijlagen behoeven op grond van het bepaalde in artikel 62, eerste lid, onder b, van de

Grondwet naar de tekst van 1972, geen parlementaire goedkeuring, tenzij het parlement zich thans het recht van goedkeuring voorbehoudt.

De Staatssecretaris van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij,
J. D. Gabor

De Minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer,
J. G. M. Alders

De Minister voor Ontwikkelingssamenwerking,
J. P. Pronk

De Minister van Buitenlandse Zaken,
P. H. Kooijmans